

Subjekty mezinárodního práva

Stát jako subjekt a objekt mezinárodního práva

2. přednáška MPV 2016

Subjektivita v mezinárodním právu

- způsobilost k právům a povinnostem
- způsobilost k právně relevantnímu chování
- normotvorná způsobilost (ne vždy)

Rozsah:

- **plná subjektivita (stát)** (*celé MP*)
- **částečná subjektivita** (mezinárodní org.) (*část MP*)
- **marginální subjektivita** (jednotlivec) (*výj.*)

Subjektivita – 2

- trvalost (dočasnost)
- zdroj (obecné nebo partikulární MP)
- **původnost:**
 - **původní (primární):** státy, povstalci, n-o hnutí
 - **odvozená:** mezinárodní organizace, jednotlivci
 - **podle okolností:** zvláštní politické útvary, města (hist.)

STÁT – POJMOVÉ ZNAKY

- 1. ÚZEMÍ
 - pozemní část, mořský prostor, 3 rozměry
 - enklávy a poloenklávy, nesouvislost, zámořská území (místo kolonií)
 - hranice - vedení, delimitace (mapy), demarkace (terén)
 - stabilní a demarkovaná hranice není podmínkou
 - 2. OBYVATELSTVO
 - vlastní občané: občanství původní, nabyté - řídí se jen právem příslušného státu
 - cizinci a bezdomovci
 - 3. ORGANIZACE STÁTNÍ MOCI (VLÁDA)
 - nezáleží na režimu, záleží na efektivitě, co když neovládá celé území?
 - SUVERENITA
 - nezávislá moc, ale respektující totéž u jiných států
 - 4. ZPŮSOBILOST VSTUPOVAT DO M-VZTAHŮ
-
- *Přebírá se z Montevidejské úmluvy o právech a povinnostech států (1933)*
 - *Ovlivnění ze strany tehdejší nauky (Georg Jellinek – 1900)*

Způsobilost vstupovat do mezinárodních vztahů

- neuznaný stát – charakter státu je sporný (Severokyperská turecká republika)
- vyhlášení nezávislosti (1983)
- viz dále uznání státu

Třídění států v MPV

- **podle rozsahu suverenity**
 - plně suverénní
 - s programově omezenou suverenitou (EU)
 - závislé (kolonie apod.)
- **podle učlenění (vnitřní struktury)**
 - jednotné (event. autonomní útvary)
 - federace vnitrostátní a mezinárodní (ústava)
 - konfederace (mezinárodní smlouva)

Územní výsost

- kompetence územní a osobní
- **Ize vykonávat suverenitu (jurisdikci státu) mimo své vlastní území (a naopak)?**
- výlučnost = ÚZEMNÍ VÝSOST
- důsledky: zákaz vměšování obousměrně (příklady vměšování: každý akt, který je výkonem státní moci - např. doručení soudní písemnosti) (na vlastním území lze - vymáhání placení pokuty)
- - **zahrnuje výlučný výkon státní moci vůči osobám, věcem a skutečnostem na vlastním území**
- - výkon svých pravomocí (EU = výjimka) - legislativní, správní, soudní, donucovací
- - OMEZENÍ výkonu: obecné MP (zacházení s cizinci), univerzální (pokojný průjezd teritoriálními vodami), partikulární (služebnosti, zvláštní prostory), specializovaná pravidla MP (dipl. a konzul. právo), povolení ad hoc (kontrola na letištích, hraniční přechody) (Schengen: právo pronásledování), mezinárodní trestní soudy (smlouva)

Územní výsost - výjimky

- OMEZENÍ územní výsosti (jurisdikce státu):
 - obecné MP (zacházení s cizinci),
 - univerzální (pokojný průjezd teritoriálními vodami),
 - partikulární (služebnosti, zvláštní prostory),
 - specializovaná pravidla MP (dipl. a konzul. právo),
 - povolení ad hoc (kontrola na letištích, hraniční přechody)
 - (Schengen: právo pronásledování),
 - mezinárodní trestní soudy (smlouva)

Personální výsost a imunita státu

- - výlučnost osobní (personální výsost):
diplomatická a konzulární ochrana
- - lodi a letadla nad volným mořem
- - FEDERACE
- STÁT NEMŮŽE BÝT BEZ SVÉHO SOUHLASU
PODROBEN PRAVOMOCI STÁTU JINÉHO
(IMUNITA STÁTU)
- absolutní x funkční

Vznik státu

- obecné MP neupravuje, ale spojuje s ním významné důsledky
 - spojením dvou nebo více již existujících států (Německo 1871)
 - rozdělením existujícího státu na několik nových (ČR, SR, Ukrajina, Kazachstán, Srbsko)
 - odštěpením (secese) části území a tamního obyvatelstva a konstituování nového nezávislého státu (Bangladéš) (je-li provedeno cestou agrese, nepřípustné – Severní Kypr)

někdy proces rozpadu (dismembratio) zahrnuje jak odštěpení, tak rozdělení (Rakousko-Uhersko)

 - v minulosti také prvotním osídlením území, kde není žádný stát a konstituováním v suverénní stát (prvotní okupace - USA)
 - po 2. sv válce asi 80 nových států na území bývalých kolonií (Alžírsko)

Zánik státu

- historická skutečnost s níž MP spojuje určité právní následky – mizí i subjekt MP
 - rozpadem na několik částí (zánik SSSR, Jugoslávie) – vznik nových států, nebo připojení k již existujícímu státu (zánik NDR 1990)
 - spojením s jiným státem a vytvoření státu nového (sjednocení Itálie – do 1870 – zánik např. Sicilského království)
 - v historii debellace (vojenská porážka, zničení organizované státní moci a připojení území k vítěznému státu - anexe) – dnes nepřípustné
 - teoreticky ztrátou materiálních předpokladů (zničení působením přírodních sil, ztráta obyvatelstva)

UZNÁNÍ STÁTU

jako jednostranný úkon státu

- STÁTY SE mění – vznikají nové (slučování - rozdělování- secese)
- **Uznání státu**
- existující stát bere na vědomí, že nově vzniklý útvar je suverénním státem a rovnoprávným subjektem MP (deklaratorní prvek)
- a zároveň projevuje vůli vstoupit s takovým státem do právních vztahů, které jdou dále než základní práva a povinnosti států (konstitutivní prvek)
- retroaktivní účinek – vztahuje se k okamžiku vzniku nového státu
- **Uznání vlády:** jen při neústavní změně, ovládá-li většinu území nebo alespoň je-li taková pravděpodobnost
- Libye - stát existoval pořád, vláda se změnila
- Exilová vláda Západní Sahary

UZNÁNÍ STÁTU

- - **uznání de iure** – plné, konečné a neodvolatelné
- - **uznání de facto** – účelové, omezené a prozatímní – může vést k založení jakéhokoli právního poměru, který jde nad míru základních práv a povinností států, lze ho kdykoli odvolat nebo nahradit uznáním de iure, státy užívají, pokud potřebují rychle upravit svůj poměr k novému státu a přitom nemají důvěru k jeho trvání (případně si jeho existenci nepřejí)

Forma uznání

- FORMA: VÝSLOVNÉ, NEVÝSLOVNÉ
- **uznání podle formy:**
- - **výslovné** – každý formální akt, kterým uznávající stát přímo vyhláší svou vůli druhý stát uznat (prohlášení, diplomatická nota)
- - **mlčky (konkludentní)** – oficiální akt uznávajícího státu implikující uznání nového státu (uznání jeho vlády, uzavření dohody, ne ale společná účast na mezin. konferenci, v mezin. organizaci, ani podpis mnohostranné mezinárodní smlouvy)
- nevýslovná forma:
 - diplomatické vztahy: ano
 - bilaterální smlouvy obecné povahy: ano
 - bilaterální smlouvy speciální: ne
 - strana mnohostranné smlouvy: ne
 - členství v OSN: ne
 - uznání vlády zpravidla výslovné (politická podpora)

Uznání - pokračování

- Kritéria uznání státu: **právní** - uvedené znaky (Montevidejská úmluva) + okolnosti vzniku + **politické**
- **UZNÁNÍ VLÁDY**: efektivnost, stabilita (a taky ta formální vláda)
- většinou kritéria politická
- DE FACTO A DE IURE:
- uznání vlády:
 - de facto - alespoň určitý vliv,
 - de-iure - trvalý a pevný vliv
- Lze de iure uznat i vládu, která kontroluje jen část území nebo je v exilu!

Uznání – teorie účinků

- - **konstitutivní teorie** = teprve uznání vytváří stát a dodává mu právní subjektivitu (?) (uznání ze strany koho-?)
 - **pozor: neuznaný stát není podroben obecnému MP?**
 - někdo uznal, někdo neuznal - co to znamená?
- - **deklaratorní teorie** = praxe států – vznik státu je objektivní skutečnost nezávislá na uznání- retroaktivní efekt - nevadí
 - Nelogičnost = neuznané skutečné státy
 - Neuznaný stát existuje, ale ostatní státy se tváří, že neexistuje.

Žádná z obou teorií není plně vyhovující, proto zavrhneme toto dělení.

Má tato otázka (volba mezi oběma teoriemi) praktický smysl ?

Uznání státu je spíš politická, ne právní otázka

Uznání – teorie účinků

**NELZE UZNAT STÁT, který vznikl cestou porušení
mezinárodního práva**

(Severní Kypr)

Vzácná shoda celého mezinárodního společenství:
kromě Turecka Severní Kypr **neuznal žádný stát.**

Přehled neuznaných států (2015)

(počty uznávajících: členové OSN + nečlenové OSN – čísla bez záruky!)

Státy částečně uznané

- **Abcházie** od 1992 (6+3 – Rusko, Nauru, Nikaragua, Venezuela, Vanuatu, Tuvalu + Náh-Kar, Podněstří, Již-Osetie, ...)
- **Jižní Osetie** od 1991 (5+4 – Rusko, Nikaragua, Venezuela, Nauru, Tuvalu + Abch, Náh-Kar, Podněstří, SADR)
- **Severokyperská turecká rep.** od 1983 (1+0 - pouze Turecko)
- **Kosovo** od 2008 (108+1)
- **Tchajwan** od 1949 (22+1 - Svazijsko, Burkina Faso, Gambie a Svatý Tomáš a Princův ostrov. Dále: většinou malé a chudé země v Latinské Americe a v jižním Tichomoří; v Evropě je to jen Vatikán). Žádný politicky či ekonomicky významný stát již Tchajwan neuznává.

„Státy“ neuznané vůbec nebo uznané jen státy uznanými minimálním počtem států-nečlenů OSN

- **Náhorní Karabach** od 1991; považován za část Ázerbájdžanu (0+3 - Abch, Již-Osetie, Podněstří)
- **Podněstří** od 1990; považován za část Moldavska (0+3 - Abch, Již-Ose, Náh-Kar)
- **Somaliland** od 1991; považován za část Somálska (0)

Státy částečně uznané, avšak neovládající podstatnou část svého území

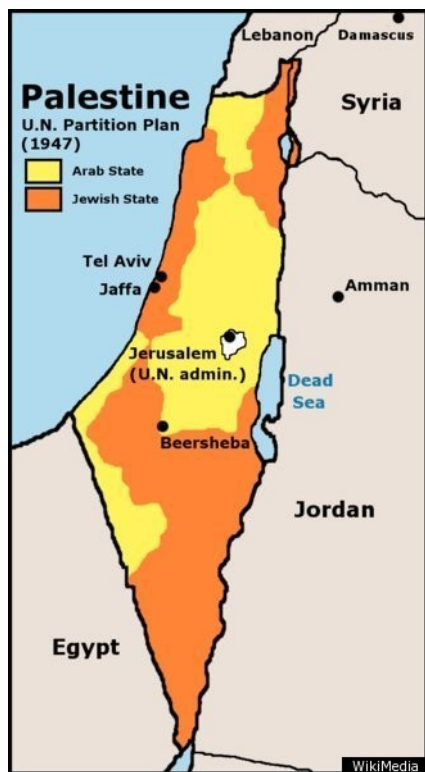
- **Palestina** (hromadné uznání v OSN za nečlenský stát – pro uznání hlasovalo 138, různé styky se 143 státy, neovládá celé své území)
- **Saharská arabská demokratická republika (Západní Sahara)** od 1976 (84+1, okupována Marokem, vláda v exilu)

Izrael a Palestina

Plán OSN 1947

Současný Izrael

Palestina dnes

Sukcese státu

- *Vídeňská úmluva o sukcesi států ve vztahu k mezinárodním smlouvám – 1978* (platnost 1996)
- *Vídeňská úmluva o sukcesi ve vztahu k majetku, aktivům, dluhům – 1983* (neplatí) – ČR-SR dohodou
- ***Mezinárodní smlouvy:*** obecně přechod na sukcesora, kromě:
 - lokalizovaných
 - polouzavřených a uzavřených
 - dočasných

Sukcese státu do smluv - pokračování

- **mnohostranné:** otevřené – notifikace,
ostatní – souhlas protistran
- **dvoustranné:** sukcese singulární, nikoli
univerzální – musí být akceptace prohlášení
druhou stranou (dohoda o nástupnictví)
- plná volnost nového státu naložit se
smlouvami (tabula rasa)

Mezinárodní organizace

- **členové:** státy nebo mezinárodní organizace (= vládní)
- **pojmové znaky:**
 - zřízeny mezinárodní smlouvou (partikulární právo)
 - odvozená subjektivita
 - relativně trvalé (jinak konference)
 - vlastní orgány
 - usilují o dosažení cílů podle zřizovací smlouvy

Organizační struktura mezinárodních organizací

- **„Shromáždění“** – zastoupení všichni členové, rozhodovací pravomoc
- **„Výbor“, „Rada“** – výkonný orgán, vyjadřuje společný zájem mezinárodní organizace
- **sekretariát** – výkonně technický orgán
- **(orgán pro řešení sporů)**

Jednotlivec jako subjekt MP

JEN NA ZÁKLADĚ PARTIKULÁRNÍHO MP

Způsobilost mít práva a povinnosti PŘÍMO
Z MEZINÁRODNÍHO PRÁVA (účastník mezinárodně
právního vztahu)

Získání subjektivity:

- vlastním úkonem podle MP (lidská práva)
- úkonem státu nebo mezinárodního orgánu
(mezinárodní trestní právo)